

Den arkæologiske guldgrube i Bergen, som længe var alle skandinaviske byarkæologers Mekka, samt den middelalderlige bebyggelse på Borgsund fremlægges af veteranen A. E. Herteig. Udgravningerne er siden fortsat begge steder, og de vil forhåbentlig bringe mere klarhed over selve oprindelsesfasen, end den vi møder her.

Nye beretninger om byudgravninger i de slaviske områder afventes altid med spænding. Witold Hensel giver en historiografisk oversigt over studiet af Polens første bydannelse, hvorefter B. Chropovsky præsenterer det tidlige middelalderlige Nitrava – vor tids Nitra. W. Filipowiak har overtaget ledelsen af udgravningerne i Wollin, og han er nået frem til ganske anderledes resultater end hans tyske kolleger i mellemkrigstiden. Wollin må nu karakteriseres som et vigtigt slavisk handels- og håndværkscenter ved Østersøen, som bl. a. var målet for danske togter under ledelse af Magnus den Gode i 1043 og Erik Ejegod i 1098. Byens stagnation i det 12. århundrede skyldtes konkurrencen fra det samtidige Szczecin, som Lech Leciejewicz løfter sløret for. I denne sammenhæng må også nævnes W. Neugebauers præsentation af de sidste årtiers diskussion om Alt-Lübeck – Lübeck; et både omstridt og følelsesladet emne, der lader sig belyse ved gode skriftlige og arkæologiske kilder. Disse højtudviklede og regulerede slaviske havnebyer med kajanlæg allerede i tidlig vikingetid, må efterhånden have udryddet enhver formodning om et u-land i det slaviske stammeområde. Dette syn har desværre præget dansk og tysk historieskrivning i generationer.

Det har været en præstation at skabe et så omfangsrigt og vægtigt arrangement som dette Göttinger-symposium. Det må også have været en fysisk præstation at stå programmet igennem som menig deltager. Men når det er sagt, så må alle nordeuropæiske byhistorikere takke for denne publikation, som på udmærket vis præsenterer byforskningen omkring 1970. At man allerede nu kan sige om flere artikler, at deres konklusioner er forældede er da kun til at glæde sig over.

Henrik M. Jansen

Wilhelm Störmer: Früher Adel. Studien zur politischen Führungsschicht im fränkisch-deutschen Reich vom 8. bis 11. Jahrhundert, Teil I–II. Monographien zur Geschichte des Mittelalters, 6:I–II. Anton Hiersemann, Stuttgart, 1973. 572 s.

Det 19. århundredes rets- og forfatningshistorikere måtte ud fra hele deres liberale tankegang tolke de gamle germanske samfund såvel som den ældre middelalders som demokratiske bondesamfund. Adelsens rolle som afgørende politisk magtfaktor blev rent ud benægtet. Anderledes idag: har den klassiske lære vel fortsat sine repræsentanter, så har dog det synspunkt generelt vundet mere og mere frem, at den middelalderlige verden frem for alt var en aristokratisk verden. De sidste årtiers værdifulde arbejder indenfor adels- og samfundshistorien tillader endnu ikke en samlet fremstilling af den ældre eller højmiddelalderlige adelsverden, men den foreliggende undersøgelse giver nye og vigtige bidrag til vor forståelse af de førende sociale og politiske lag i det frankisk-tyske rige fra 8. til 11. århundrede. Med udgangspunkt i det usædvanligt rige kildemateriale fra det gamle bayerske stammeområde har forfatteren behandlet en lang række enkeltproblemer og bl.a. kunnet fastslå, at der allerede i 8. århundrede kan tales om en udadtil lukket adelsstand. Dens besiddelser havde karakter af strøgods, spredt over store områder og først fra 11. århundrede kan iagttages en tendens til stærkere godsarrondering. Navngivning efter herresæde anvendte de gamle, fornemme slægter i Bayern først sent – de var uden videre bekendt; det er de mindre kendte adelsfamilier, der først tager navn efter deres herresæde. Kærnen i det adelige gods var »curtis« med »Salland«, og ligesom Karl Bosl har kunnet fastslå for Franken, kan Störmer for Bayern påvise, at *mansus* sjældent

optræder i forbindelse med adelens besiddelser, men oprindeligt i princippet var knyttet til kongens og hertugens gods med dets »königsfreie« militærkolonist-befolkning.

Med Störmers arbejde er vor indsigt i det ældre og højmiddelalderlige samfund vundet ganske betydeligt frem. Det er undersøgelser som Störmers for Bayern, Karl Bosls for Franken eller Franz Irsiglers merovingiske adelsstudier, der baner vejen frem mod en dybere og rigtigere forståelse af adelens og kongens rolle i disse århundreder. Nægtes skal det dog ikke, at det helt afgørende spørgsmål: samspillet mellem adels- og kongemagt fortsat ikke har fundet en fyldestgørende løsning. De Otto Brunner-Walter Schlesinger'ske teser, der lader adelens herredømme udspringe af »Hausherrschaft«, er også hos Störmer det faste holdepunkt, teser, som det efter Karl Kroeschells kritik i »Haus und Herrschaft im frühen deutschen Mittelalter« (1968) i hvert fald for ældre middelalder er helt afgørende vigtigt at tage op til fornyet debat.

Anne K. G. Kristensen

Bernhard am Ende: Studien zur Verfassungsgeschichte Lübecks im 12. und 13. Jahrhundert. Veröffentlichungen zur Geschichte der Hansestadt Lübeck hrsg. vom Archiv der Hansestadt, Reihe B. 2, Lübeck, 1975.

Med Fritz Rörig (1882-1952) og hans elever kulminerede den romantisk-hanseatiske historieforskning. Ud fra en idealistisk opfattelse om »Bürgerethos« søgte Rörig at dokumentere hansekøbmandens eminente indsats ikke blot som merkantil fagmand, men samtidig som kulturbærer, der satte demokratisk styre og fredeligt samvirke op imod grisk og krigersk fyrstemagt. Hans argumentation samlede sig om Lübeck, den første og siden den ledende tyske Østersøby. Med tilsidesættelse af de samtidige berettende kilder og med en ensidig udnyttelse af de faa dokumenter og aktstykker, der ud fra sene strukturer tolkedes ind i en retrospektiv vurdering, byggede han sin elegante og imponerende tese op om Lübeck som nyskabende handelsmetropol og korporativ borgerby, der formede og udviklede raadsforfatningen, og som omgaaende bragte økonomisk, teknisk og kulturel opblomstring til hele Østersøområdet, ogsaa de nordiske riger.

En mere realistisk opfattelse indenfor tysk historieforskning begynder nu at kunne gøre sig gældende. Allerede Philippe Dollingers *La Hanse* (1964; tysk udgave 1966) betegnedes en kursændring, og mere kyndigt har Wilh. Ebel i sine fine retshistoriske afhandlinger placeret lybsk ret i naturlig europæisk sammenhæng; bl. a. har han som svenskeren Gösta Hasselberg iagttaget og accepteret et ældre nordisk byretssystem, hvortil birkeretterne og Slesvigs gamle byret hører. Sine resultater fremstiller Ebel nu i et stort sammenfattende værk *Lübisches Recht*, af hvilket 1. bind udkom i Lübeck 1971. Lettere tilgængelig og bredere i anlæg er en dissertation af Marburg-professoren Walter Schlesingers elev Bernhard Am Ende: *Studien zur Verfassungsgeschichte Lübecks im 12. und 13. Jahrhundert*, der i 1975 er udkommet som bind 2 i serien *Veröffentlichungen zur Geschichte der Hansestadt Lübeck* hrsg. vom Archiv der Hansestadt, Reihe B.

Det er velgørende at komme fra den hidtidige Lübeck-forskning til Am Endes afhandling. De tidligere fremstillinger, der enten svævede over kilderne eller udnyttede dem ensidigt i en luftig diskussion mellem talsmænd for modstridende skoler og teorier, er her afløst af konkrete redegørelser for de vigtigste grundforhold: I 1. del beskrives først hele det relevante kildegrundlag for privilegiespørgsmaalet med de tabte og forfalskede frihedsbreve bag de kejserlige udfærdigelser af 1226 og udvikles dernæst sammenhængen af den lybske rets vækst og udbredelse efter de mange overleverede redaktioner. I 2. del behandles de konkurrerende opfattelser om byens grundlæggelse og ældre former for bystyre; alt er ordnet ind i hovedproblemer, herunder raadets opstaen og forholdet til by-